

פ.ד. רוזוולט והיהודים – החזון והמציאות

דוד מ. קראקוב

כי, יש להודות, מספרם של אלה הולך ופוחת), דהיינו, פיזור האחריות: "כל המדינות לא עשו די. הקהילה היהודית לא עשתה די, הציונים לא עשו די".

בוכבינדר מניח ששהטעון לפיו רוזוולט יכול היה להציל את היהודים הוא פשטני. גישה זו בלטה בכנס רהבליטציה מטעם מכון פרנקלין וואלינור רוזוולט, אשר נערך בנובמבר 1993 בספריית פ.ד.ר. שבהייד פארק.¹

ראוי לשים לב לאישים שלא נטלו חלק בכנס:

דיויד ויימן, מחבר הספר *The Abandonment of the Jews* (אשר תיאר את "התעלמותו של רוזוולט מהתרחשות היסטורית כה בולטת כמו ההשמדה השיטתית של יהדות אירופה... ככישלוננו החמור ביותר בתקופת שניאותנו").

ג'ודית טיידור באומל, אשר בספרה *Unfulfilled Promise*, אשר פורסם ב-1990, שאלה "מדוע רק 1,000 ילדים (יהודים) מצאו מיקלט בארצות-הברית בין השנים 1934-1945", והזכירה כי ב-2 ביוני 1939, עת קיבל הנשיא רוזוולט מיזכר ממזכירו, פ. ווטסון, המוסר כי חברת הקונגרס קרולין אוידיי (O'Day) שואלת אם הנשיא יביע את דעתו על הצעת החוק של ואגנר-רוג'רס (שלפיה תאושר כניסתם של 10 אלפים ילדים יהודים מגרמניה מדי שנה בשנים 1939 ו-1940), היתה תגובתו של פ.ד.ר., כפי שהיא מתועדת למען הדורות הבאים בראש הדף: "נא לתייק, אין תגובה, פ.ד.ר.".

פקידי האוצר רנדולף פאול (Paul), ג'וסייה א. דובואה (DuBois) הבן וג'והן פהל (Pehle), אשר במסמך בן 18 עמודים "דו"ח למזכיר על הודאת הממשלה ברצח היהודים", אשר הגישו לממונה עליהם, שר האוצר הנרי מורגנטאו הבן, בשלהי 1943, ערכו את הראיות התומכות בהאשמותיהם כנגד ברקינריגי לונג

ב-27 באפריל 1997 הופיע בניו-יורק טיימס מגזין, תחת הכותרת "בן-הדוד ג'וליוס היקר, אנו בוטחים באלוהים ובך" מאמר מאת מייקל ויינריץ, המתאר חליפת מכתבים, מאלה שהיו נפוצים בשנות ה-30, בין יהודים המבקשים נואשות לברוח מאירופה לבין קרובם האמריקני שביקש לעזור להם.

ב-18 במאי 1997 פירסם המגזין מספר מכתבי תגובה על המאמר. רק אחד מהם, משל אלן דרשוביץ, היה ביקורתי כלפי הנשיא פרנקלין דלאנו רוזוולט:

...התברר לי שהוויכוח האם במצבת ההנצחה ל-פ.ד.רוזוולט צריכה הדמות להיות עומדת או יושבת בכיסא גלגלים – הינו מוטעה. את רוזוולט יש להציג כשהוא אוחז בראשו בבושה, על שסירב להציל את חייהם של אלפי יהודים, פשוט על ידי התרת מיליון של מיכסות ההגירה, במקום לקבל את סירובם של מתרפסיו ממחלקת המדינה להציל יהודים.

כך, אפילו דרשוביץ, יותר מיובל שנים לאחר התרחשות האירועים, ועם היתרון של הררי עדויות סותרות, מבקר את פ.ד.ר. רק על כך (ולא יותר מזה) שנשמע לסירובה של מחלקת המדינה להציל יהודים.

היו אחרים שעיוותו את העדויות הקשות, כמו למשל אותו רב שחתם את ההקדשה למצבת ההנצחה לפ.ד.ר. בווינגטון, גם זאת באביב 1997, במילים הבאות: על חלצו את שרידי היהודים מלהבות החורבן וכבשניו, לעד יהיה שמור לנשיא רוזוולט מקום בלבנו". היימן בוכבינדר, מהוועד היהודי אמריקני, שאיבד את רוב קרוביו בשואה, השמיע אופן של רציונליזציה המקובלת יותר לאחרונה בקרב יהודים הנלחמים בחירוף נפש על הערצת פ.ד.ר. (אם

דוד מ. קראקוב היה מנהיג בית"ר בארצות-הברית. ד.ק. כתב רבות על הנושא. זהו מאמרו הראשון בנתיב.

¹ תקציר הדברים שנאמרו בכנס הופיע בספר F.D.R. and the Holocaust, מאת Verne W. Newton, מנהל ספריית פ.ד.ר., אשר פורסם בשנת 1996, כנר-אה כהכנה להסרת הלוט מעל מצבת ההנצחה בשר-נה שלאחר מכן.

(Breckinridge Long), האחראי למדיניות רוזוולט בנושאים יהודיים וכנגד מחלקת המדינה, ובמיוחד אלה אשר:

לא זו בלבד שלא עשו שימוש נאות במנגנון הממשלתי במסגרת מערך ההצלה של יהודים מפני היטלר, אלא שאפילו השתמשו במנגנון הממשלתי למניעת הצלתם של היהודים. "לא רק שכשלו בתחום שיתוף הפעולה עם ארגונים פרטיים במאמציהם לקיים תכניות הצלה פרטיות משלהם, אלא אף נקטו בצעדים שנועדו למנוע את הצלחתן של תכניות אלה. לא רק שלא סייעו בהשגת מידע על תוכניות היטלר להשמדת יהדות אירופה, אלא אף ניצלו את מעמדם הרשמי כדי לעשות בחשאי לבלית השגתו של המידע בדבר רצח יהודי אירופה.

חברי צוות הדיונים של הייד פארק גם בחרו להתעלם מהעובדה, שבהגיע יותר מ-400 רבנים אורתודוקסיים לווינגטון ב-6 באוקטובר 1943 (לאחר חיסול גטו וארשה), כדי להפציר בנשיא לסייע בהצלת היהודים שעדיין שרדו באירופה, הוא נמנע מלקבל את פניהם, לאחר שנמלט מן הבית הלבן בדת אחורית.

קשה להאמין, אבל חברי צוות הדיונים הזה לא הצליחו להבחין בשום קשר בין המדיניות שאומצה על ידי רוזוולט לבין העובדה הניצחת, כי בין השנים 1939-1945 קלטה ארצות-הברית רק חלק זעיר ממיכסת ההגירה האפשרית על-פי חוק ג'ונסון-ריד מ-1924. גם מנהיגי יהדות ארצות-הברית לא הועילו במיוחד באותה שעה. השופט סמואל רוזנמן, יועצו של רוזוולט וכותב נאומיו, אשר טבע את המונח "ניו דיל", התנגד לכל שינוי במדיניות הפליטים ומעולם לא יזם בעצמו את העלאת הנושאים היהודיים בפני הנשיא. כשסיפר יאן קארסקי (Karaski), שליח המחותרת הפולנית, לשופט בית המשפט העליון יליד וינה, פליקס פרנקפורטר, כי ראה במו עיניו כיצד נערכת השמדת יהודי פולין, השיב האחרון כי אינו מאמין לו, כך, בפשטות.

ועידת אוויאן – במקום הצלה, הגברת הלחץ הגרמני

עקבות עליית היטלר לשלטון, נשללו זכויותיהם של יהודי גרמניה, הם הודחו מהשירות הציבורי ומעמדותיהם בתחום החינוך והתרבות. בד בבד עם הפיכתם של עסקים ובעלי מקצוע יהודיים מושא לחרמות, איומים פיזיים, השפלה והתעללות, התמעטה מחייתם באופן חמור. ומעל לכול, שררה במדינה מה שקרוי היה אז אלימות "מזדמנת", לשון סג' נהור לשורה של פוגרומים, פרי יוזמה מקומית של נציגי המפלגה.

למרות שהעמיד פנים כאילו הוא מזועזע ממדיניותו של היטלר, נראה כי מה שהעסיק את רוזוולט ביותר בהקשר זה, היו חששותיו מהתחזית בדבר הגירת יהודים, דבר שהשתקף בבטטיסטיקה (ב-1933, פחות מ-1,500 פליטים הורשו להיכנס לארה"ב, למרות שהמכסה השנתית לפליטים מגרמניה היתה 25,957), והקהילה היהודית

מעולם לא זכה נשיא אמריקני להערצת יהודים גדולה מזו של פרנקלין ד. רוזוולט. מעולם לא היה מנהיג מדינה דמוקרטית שעניינתו ליהודים הגיעה לשפל מדרגה כזו של פ.ד.ר, מי שהיה משתף פעולה פסיבי עם היטלר בהשמדת יהודי אירופה.

הזוהרה שלא ללחוץ למען הגברת מכסות ההגירה, שמא יפחית הקונגרס את המכסות הקיימות.

עד לסיפוח אוסטריה בידי גרמניה, במאוס 1938, מספר קרבנותיו היהודיים של היטלר עלה ל-200 אלף, וכך, גם ווינגטון וגם לונדון (השנייה עסקה בהכנות לסגירת שערי ארץ-ישראל) חשו מחויבות לקדם את הזעקה ההולכת וגוברת לעשות משהו למען היהודים. הפתרון שמצאו לעניין היה ועידה בינלאומית, אשר כונסה בחודש יולי באוויאן שבצרפת, כדי לדון "בבעיית הפליטים".

בעודם נענים להזמנתו של הנשיא רוזוולט, הגיעו לוועידה נציגיהן של יותר מ-30 מדינות. העובדה שהוועידה לא היתה אלא מעשה של הונאת הציבור התגלתה לעין באחת, כשהנציג האמריקני, מיירון ס. טיילור, ביטל כל רעיון להגמשת הגבלות ההגירה ואילו הנציג הבריטי, לורד וינטרטון (Winterton), הצהיר כי את נושא פלשתיה אין לכלול אפילו בסדר היום, משום ש"ההגבלות הזמניות על הגירה ממתונות למעשה להחלטה באשר לעתידה הפוליטי של הארץ", וכי את בריטניה יש להוציא מכלל המקומות האפשריים לקליטת הגירה, בשל "בעיית התעסוקה הקשה בה". התייחסויות דומות נשמעו מכל המשלחות למעשה. אחד הנושאים ש"הטריד" את הנציגים בוועידה היה "מידת המוסריות" שבמתן מחסה להמון אדם אשר הגרמנים מבקשים להיפטר מהם (המילה "יהודים" מעולם לא הוזכרה), שהרי (הודגש בחשש הולך וגובר), הדבר עלול לעודד מדינות אחרות לחקות את הדוגמה הגרמנית.

לבסוף ניתן היה למשלחות להצביע על שני הישגים: יזום "ועידה בינלאומית לנושא פליטים פוליטיים" כדי למצוא

מקומות מיקלט לפליטים, והבעת נכונות מצד הרפובליקה הדומיניקנית לקבל 100 אלף "מהגרים פוליטיים" (בפועל ירד המספר ל-500).

כתוצאה מוועידת אוויאן – שאותה, קשה להאמין, תיאר בשעתו דוד בן-גוריון בנאום מ-3 באוגוסט 1938 כ"מחווה מופלאה" – הגבירו הגרמנים את הלחץ על קרבנותיהם היהודיים. באוקטובר, הוחזרו אחור אלפי יהודים שהגיעו מפולין, והושלכו בגבול הפולני.

מעשה זה עורר את הרשל גרינשפן, אשר משפחתו היתה בין המגורשים הללו, לרצוח פקיד בשגרירות הגרמנית בפאריס, דבר שהביא להתרת הרצועה ולעריכת פגרום כללי ביהודי גרמניה, שנודע לימים בשם "ליל הבדולח".

רוזוולט הביע "זעזוע קשה" מן הנעשה בגרמניה וקרא לשגרירו בברלין, יו. ס. וילסון, "לשוב באחת לשם דיווח והתייעצות", דבר שכמובן לא הגיע לכלל החזרתו של השגריר. שנת 1939 החלה עם תחזית של היטלר בנאום ברייטסטג ב-30 בינואר, לפיה תביא מלחמת עולם נוספת לידי "השמדת הגזע היהודי באירופה".

במהלך שנה זו נעו עשרות ספינות גדושות בפליטים יהודיים שתי וערב על פני אוקיינוסי העולם בחיפוש אחר מקומות מקלט או בניסיון להגיע לארץ-ישראל באופן "בלתי לגאלי".

בין הספינות אשר שטו באוקיינוס האטלנטי היו כמה שניסו להגיע לקובה. לכשהוחזרה מהוואנה, בחרה היסנט לואיסי לנסות לעגון בחוף ארצות-הברית בטרם תשוב לאירופה. כשהגיעה למיאמי ב-4 ביוני 1939, קידמה אותה ספינת משמר חופים אמריקנית. נוסעי "סנט לואיסי" שיגרו לנשיא שני מברקי תחינה בבקשת מקלט. רוזוולט לא הגיב על שניהם, אך פקיד שירות ההגירה במיאמי, וולטר תומס (Thomas), הצהיר כי "עגינתה של היסנט-לואיסי לא תותר כאן או בכל נמל אמריקני אחר". למפקדה הגרמני של היסנט-לואיסי, גוסטב שרודר (Schroeder), לא נותרה כל ברירה אלא להחזיר את הפליטים היהודיים לאירופה.² כשרוברט בריסקו³ הגיע לניו-יורק בפברואר 1939, לשם גיוס כספים לאצ"ל, היתה לו גם משימה אחרת: להעביר לנשיא רוזוולט תכנית של זאב ז'בוטינסקי לפינוי מיליון יהודים ממזרח אירופה לארץ-ישראל בתוך שנתיים. הנשיא נמנע מלפגוש את בריסקו, דמות פוליטית בולטת באירלנד וראש העיר היהודי הראשון של דבלין.

שבועיים לאחר חתימת הסכם ריבנטרופ-מולוטוב ב-13 באוגוסט 1939, החלו הפלישה הגרמנית לפולין ומלחמת העולם השנייה. בתחילת 1940 פתחו הגרמנים במעשי האלימות כלפי היהודים ובכליאתם בגטאות. בחודש דצמבר הטיל רוזוולט על ידידו משכבר הימים ולשעבר השגריר האמריקני ברומא, בריקניריגי לונג, לעסוק בבעיית הפליטים, כשהוא ממנה אותו לעוזרו של מזכיר המדינה ולבעל הסמכות בתחום אשרות הכניסה ועניינים נלווים – במילים אחרות, כשומר השער מפני היהודים.

אם היינו "דיל" הוריד למעשה את מחסומי ההגירה אשר נקבעו תחת הרברט הובר, הרי שעם מינויו של לונג על ידי רוזוולט לאחר עלי "המחלקה המיוחדת לבעיות מלחמה" אשר הוקמה לנתע, תוך קבלת השליטה על הנפקתן של אשרות הכניסה, הועלו שוב המחסומים. המדיניות שהוכנסה לפועל היתה רבת היבטים אך נועדה

באופן מיוחד להשאיר את היהודים באשר הם. לעומת זאת, המשיך לונג במדיניות של ליטוף המנהיגות היהודית האמריקנית תוך השתקת הדיווחים על שואת יהודי אירופה (וכשהדבר אינו אפשרי – היתלות בתרגילים מסיחי זעת כמו ועידת אוויאן, אשר רק הדגישה בפני היטלר את גודל הנטישה שנטשו יהודי היבשת). בנוסף לכך, בעקבות התקדים הבריטי והרמו שהשליך הנשיא בפגישה עם אנשי קונגרס, ניצל לונג את כניעת צרפת כדי להתריע מפני "סכנת סוכנים נאציים בין הפליטים", כצידוק נוסף לגירושם. חוסר הרחמים של לונג ניכר גם במאמציו לחסום "פרצות" בחוקים ובתקנות שהיו עשויים לסייע ליהודים. שתי דוגמאות בולטות הם האמצעים שנקטו כדי לטרפד יוזמות נפרדות שנועדו לספק מקומות מיקלט לפליטים באלסקה ובאיי הבתולה.

לאחר ליל הבדולח הציע לנשיא רוזוולט חבר הקונגרס מניו-יורק צירלס א. באקלי (Buckley), להכין הצעת חוק להוצאת אלסקה ממשגרת ההגבלות של מיכסות ההגירה, וזאת כדי לפתוח את הטריטוריה הצפונית עתירת המשאבים ודלת האוכלוסין בפני פליטים מאירופה. למרות תגובתו השלילית של הנשיא, ביקש שר הפנים הרולד אייקס (Ickes) ממזכיר משרדו, הארי סלאטרי (Slattery), לפתוח במחקר מפורט על צרכיה של אלסקה שניתן לספקם על ידי מהגרים. כמעט שנה לאחר מכן פורסם הדו"ח, תחת הכותרת "בעיית הפיתוח של אלסקה", וממנו עלה כי את האטות הגידול הניכרת באלסקה, על כל מרכיביה, ניתן לייחס להגבלות על ההגירה. עם קבלת הדו"ח העבירו הבית הלבן הלאה למחלקת המדינה, אשר כצפוי, המליצה לדחות, כמו שהמליצה לגבי כל חריגה אחרת מחוק ג'ונסון-ריד מ-1924, בעוד המלחמה באירופה נמשכת.

באשר לאיי הבתולה, הרי שב-1940 יעץ התובע הכללי פרנסיס בידל (Biddle) לשר הפנים אייקס כי טריטוריה הנתונה לשליטת ארצות-הברית תוכל לאפשר לפליטים שיגיעו אליה להישאר בה ללא הגבלת זמן כמבקרים, אם יאשרו זאת גוף הממשל המקומי והמושל. עוד בטרם אושרה ההצעה, פורסמה הכרזה בעניין זה על ידי מושל איי הבתולה, לורנס קריימר, אך זו בוטלה על ידי מחלקת המדינה על-פי הוראות מהבית הלבן, בנימוק שזהו "נושא הראוי לבדיקה נוספת". לאחר מכן, הוצאו איי הבתולה מכלל מקומות המקלט לפליטים, עם העברת הסמכות השיפוטית בהם ממשד הפנים לחיל הים.

הוועדה הבינמשרדית האומללה לנושא הפליטים (פרס התנחומים של ועידת אוויאן ליהדות אירופה) הוזמנה לבית הלבן על ידי רוזוולט באוקטובר 1940 לדיון על פליטים, אבל לא על אותם מיליוני יהודים שתחת שלטון הגרמנים.

באותו זמן בדיוק, דאג לונג לכך שקונסולים אמריקניים באירופה ובצפון אפריקה יקבלו הוראה "לשים כל מעצור בדרך... כדי לעכב עוד ועוד את הנפקתן של אשרות כניסה", ואילו הבריטים שללו את תוקפם של כל האישורים שהונפקו לפני המלחמה לפליטים שעדיין נותרו במדינות אויב, ועשו למניעת הגשת בקשות מפליטים במדינות נייטרליות. הירידה החדה בהגירה לארצות-הברית לאחר מינויו של לונג לתפקיד הקבילה לירידה החדה בהגירה לארץ-ישראל. ואילו "הספר הלבן", שפורסם ב-17 במאי

² ראה: Voyage of the Damned, מאת Gordon Max Morgan ו-Thomas Witts, Stein and Day, New York, 1974.

³ ראה: Years of Wrath, Days of Glory, מאת יצחק ברעמי, Robert Speller & Sons, New York, 1982; ו-1 For the Life of Me, מאת Robert Brown Briscoe, Boston, 1958.

1939, היכה מכה ניצחת את הבית היהודי הלאומי בקובעו מועד אחרון לכניסת יהודים לארץ.

בתקופה המתוחה, שקדמה לספר הלבן, הוזהר ראש הממשלה נוויל צ'מברליין על ידי מספר מנהיגים בריטיים בעלי השפעה מפני חשש לזעם אמריקני. בקבינת הבריטי שררה התפיסה שהפרה בוטה של תנאי המנדט לא תתקבל בברכה על ידי רוזוולט, לשעבר מושל ניו-יורק, אשר תומכיו הנלהבים ביותר היו יהודים (הוא קיבל לפחות 80 אחוזים מן הקול היהודי בכל אחת ממערכות הבחירות שלו).

בהתאם להסכם שנחתם עם בריטניה ב-3 בדצמבר 1924 הידוע כ"ברית בריטית-אמריקנית בדבר פלשתינה" (British-American Convention on Palestine), היה על ארצות-הברית להסכים ל"כל שינוי אשר יעשה בתנאי המנדט", והתיעוד מלמד כי מימשל רוזוולט, לפני פרסום הספר הלבן וגם לאחריו, בחר בעמדה הצרה ביותר האפשרית, כך שההסכמה האמריקנית לא נדרשה אם לא היה בשינוי כדי להשפיע לרעה על האינטרסים האמריקנים בארץ-ישראל.

כל הפניות לרוזוולט לעיין מחדש בהחלטה זו של בריטניה נמצאו בלתי מועילות. במחקריו מצא יוסף שכטמן איגרת דיפלומטית מרוזוולט, מתקופת השואה, שממנה עולה כי למרות שארצות-הברית מעולם לא הביעה שביעות רצון מהספר הלבן הבריטי של 1939, היא גם מעולם לא הביעה חוסר שביעות רצון כלפיו.⁴

מחלקת המדינה מסתירה את המידע על המתה בגז

ידע בדבר מעשי המצוד, הטבח, הגירושים למחנות וההמתה ההמונית בגז של יהודי אירופה, הגיע לרחי דאונינג 10, לבית הלבן ולוותיקן (לפני שמנהיגי הארגונים היהודיים במדינות בעלות הברית ידעו זאת) ממקורות מגוונים. היה זה לא רק משום שהבריטים פיצחו את הצופן הגרמני, אלא גם כתוצאה מקבלת דו"חיות רשמיים רבים של נתוני מדינות נייטרליות במזרח אירופה ושל אנשי שירות החוץ של מדינות בעלות הברית במדינות נייטרליות.

ממשלת ארצות-הברית ציינה אפוא את התמשכותה של השואה בהוראה לכל הקונסולים שלה למנוע אשרות כניסה לכל פונה שיש לו קרובים בגרמניה או בשטחים שנכבשו על ידיה, גם אם האיש עמד בתנאי קבלת אשרת כניסה מכל בחינה אחרת. מאמר בניירורק טיימס מ-26 ביוני 1941, שפורסם לאחר שהודגש כי המדיניות החדשה לא נועדה אלא למנוע כניסת מרגלים, ציין את קיומה של "הוראה נוספת", המוסרת למחלקת המדינה את שיקול הדעת במתן אשרות כניסה, אשר בעבר היה נחלת הקונסולים, וקבע כי מעתה ואילך "הדלתות אינן סגורות" אמנם, אלא פשוט "נשמרות טוב יותר". כלב השמירה, כמובן, היה לא אחר מאשר ברקיניריגי לונג, מי שמתוקף תפקידו היה אחראי על כליאתם של היהודים בשטחי הכיבוש הגרמני של אירופה. החל בינואר 1933 ועד אוקטובר 1941 הורשו יהודים לעזוב את גרמניה ואת השטחים שכבשה. אפילו לאחר מכן, ליהודים אשר חיו או מצאו מיקלט במדינות שאליהן

גרמניה עדיין לא פלשה (קרי, איטליה, הונגריה וצרפת של וישי) ניתנו עוד מספר שנים כדי להימלט. אולם, כפי שאומר דיויד ויימן, לדידן של בריטניה וארצות-הברית גם יחד, "המדיניות הכללית, הגם שאינה מוצהרת, היתה הימנעות מהצלה".

בתחילת אוגוסט 1942 העביר התעשיין הגרמני אדוארד שולטה (Schulte) לגרהארט ריינר (Riegner), נציג הקונגרס היהודי העולמי בשוויץ, מידע בדבר תכניות ההשמדה של כל יהודי אירופה באמצעות גז ציקלון ב'. עם קבלת המידע הזה מריינר, העבירו הווארד אלטינג (Elling) הבן, סגן הקונסול האמריקני בז'נווה, למחלקת המדינה ב-8 באוגוסט 1942, יחד עם בקשתו של ריינר להעברת המידע לרב סטפן וייז. במקום להיענות לבקשה, שלחה מחלקת המדינה מיזכר, הנושא את התאריך 17 באוגוסט 1942 וחתום בידי תת-מזכיר המדינה סאמר וולס (Welles), אל לילנד האריסון, השר האמריקני שהיה באותה עת הנציג הדיפלומטי האמריקני הגבוה ביותר בשוויץ, כדי שיעלים את הכבל הטלגרפי של ריינר. למרות המכשול שהערימה מחלקת המדינה, קיבל וייז את המסר של ריינר ב-28 באוגוסט 1942, מסידיני סילברמן, חבר בבית הנבחרים.

וייז הביא את המידע לוולס, אשר אמר לו לשמרו בסוד עד שיאושר על ידי מחלקת המדינה... צייתן כהרגלו למימשל רוזוולט, ציית וייז גם הפעם, בעוד מחלקת המדינה מהלכת מעדנות בחיפוש האימות למידע. חודש קודם לכן גילתה הממשלה הפולנית הגולה כי 700 אלף יהודים פולנים כבר נרצחו. ואילו גירושם של 18 אלף יהודים מפאריס ב-17 ביולי 1942 הוכרז גלויות על ידי הרדיו הגרמני.

שילוחם של 6,000 יהודים מדי יום מגטו וארשה כדי להירצח בטרבלינקה, אשר החל ב-22 ביולי 1942, דווח בידי שליחים מפולין לממשלה הגולה, אשר העבירה את המידע לווייטהול ולווישינגטון.

היטלר עצמו הותיר מעט מאוד לדימיון, כשבנאמו בברלין ב-30 בספטמבר 1942, התייחס לתחזיתו מ-1939 שלפיה, במהלך המלחמה תושמד היהדות (ביומנו ציין גבלס ב-13 בדצמבר 1942: "... אני בטוח שגם האנגלים וגם האמריקנים מרוצים מכך שאנו משמידים את האספסוף היהודי").⁵

כאשר, ב-24 בנובמבר 1942, שלושה חודשים לאחר שביקש שהות לאימות המידע, הודיע וולס בחוסר רצון לווייז כי דו"ח ריינר היה מדויק, הוא התיר לווייז (אבל לא למחלקת המדינה) לפרסם את המידע הזה. למעשה, מחלקת המדינה סירבה לאשר את דו"ח ריינר. משלחת האצ"ל סירבה להיות זוהרה ביחסה לנשיא שבחר לעצום עין לנוכח השמדת יהדות אירופה, לה היה מודע היטב. שלא כמו הממסד היהודי, כולל הממסד הציוני – אשר הגן על רוזוולט מפני המצביעים היהודיים, תוך הגבלת הביקורת על ההתייחסות לשואת היהודים למחלקת המדינה – כאילו פקידה ולא הנשיא, הם האחראים לחידלון – הצליחה משלחת הארגון להניע חלקי ציבור שברובם הגדול לא היו קשורים בארגונים יהודיים או ציוניים, וכן גם לא יהודים בעלי מעמד ציבורי.

פריצת דרך ממשית היתה פרסום בולט ברידרס דייג'סט, בפברואר 1943, של "אני מאשים" רב עצמה מעטו של בן הכט תחת הכותרת "זוכרים אותנו?" ואז הגיע מה שכינה דיויד ויימן "כלי הנשק היחיד רב ההשפעה על התודעה

⁴ ראה: The United State and the Jewish State Movement, מאת Herzl Press & Thomas Yoseloff, New York, 1966, עמ' 27.

⁵ ציטט ב- The Jews Were Expensible, מאת Montl Noam Pankower, Detroit, Wayne State University, עמ' 95.

טכניקות הטרור ההמוני שכוונו כלפי האוכלוסייה הכללית, ואז התמקד בסבלם של היהודים, שאותו אפיין כאימה הגדולה לעין שיעור. הגרמנים, אמר, מבקשים להרוס את היסוד הביולוגי של האומה היהודית וכבר רצחו יותר ממיליון ו-800 אלף יהודים. בלא התערבות בעלות הברית, הוא אמר לנשיא, יחדל העם היהודי בפולין להתקיים. בתום השיחה, אשר ארכה שעה ורבע, אמר רוזוולט: "סיפורך חשוב מאוד. אני שמח ששמעתי אותו. אני מאחל לך הצלחה ושיבה מוצלחת לארצך. אני מקווה שתשוב לבקר באמריקה". קארסקי עזב את משרד הנשיא בתחושת אכזבה.⁶

את תשומת לבו של בן הכט לדיווח בעיתון שוויצרי הסב קורט וייל. על-פי הדיווח, הציעה הממשלה הרומנית לשחרר 70 אלף יהודים (בנייהם 10 אלפים ילדים מתחת לגיל 12) משדות הקטל בטרנסניסטריה ולשלוח אותם לארץ-ישראל, בעבור 50 דולר לאדם. עם קבלת האישור לכך, ממקורות בית"ר בבוקרשט, מיהר הלל קוק (ראש משלחת הארגון הצבאי לאומי בארצות-הברית, אשר השתמש בשם פיטר ברגסון) לושינגטון, שם קידמו את פניו סירובים רשמיים.

"כולם שיקרו", אמר בן הכט. העובדה שניתנה הצעה מצד ממשלת רומניה, אושרה מאוחר יותר על ידי מזכיר משרד האוצר הנרי מורגנטאו. מחלקת המדינה הודיעה לערבים "לא לחשוש מפני זרם של יהודים רומנים לפלשתינה".

כאשר מודעה על עמוד שלם מטעם בן הכט, "למכירה לאנושות, 70 אלף יהודים, יצורי אנוש עם תעודת אחריות ב-50 דולר לראש", הופיעה בתריסר עיתונים מובילים, היא גונתה כ"מתועבת" על ידי העיתונות הציונית. אך הממסד היהודי החל לחוש את הבעירה בקרב קהלו שלו עצמו, ולמרות שהשתמש בשפה פייסנית וזהירה, ערך הפגנות משלו, ואף שלח הצעות הצלה לרוזוולט, שבעקבותיהן הודיעה מחלקת המדינה על ועידה אנגלו-אמריקנית קרובה לדיון בבעיית הפליטים. למעשה היה זה אידן אשר החליט כי הגיע הזמן לעוד ועידה. בהודעה להאל, הביעו הבריטים דאגה: "קיים חשש שמא הגרמנים... יעברו ממדיניות של השמדה למדיניות של גירוש, במטרה להביך מדינות אחרות על ידי הצפתן במהגרים זרים, כפי שעשו לפני המלחמה".

האל הטיל את הטיפול בנושא על לונג, אשר בתחילה הציע כינוס נוסף של הוועדה הבינמשרדית חסרת התועלת לנושא הפליטים, ואחר כך החליט על ועידה אנגלו-אמריקנית אשר תעסוק בבעיית "הפליטים הפוליטיים... בלא הגבלת הדיון לאנשים מסוימים, גזע מסוים או דת מסוימת". כמקום הוועידה נבחרה ברמודה, שכן, כפי שציין זאת לונג באוזני הנשיא, ניתן היה למנוע את הגישה אליה מצד העיתונות והיהודים. הוועידה בת שנים-עשר הימים, אשר החלה ב-19 באפריל 1943, היתה חסרת תועלת בדיוק כמו ועידת אוויאן ב-1938 ובשל אותן סיבות. שתי הוועידות גם יחד היו פארסה שבוימה רק לשם ניטרול הלחץ לפעולה כלשהי, ושנועדה להעמיד פנים כאילו דנים בה בבעיית הצלת היהודים. למעשה, הקהילה היהודית האמריקנית המאורגנת נכנעה במידה רבה לאסטרטגיה החמקנית של הבית הלבן, והמאבק האמיתי נוהל על ידי שליחי הארגון הצבאי-לאומי בהנהגת קוק (ברגסון). באמצעות הגל הבלתי פוסק של מודעות בנות עמוד שלם בעיתונים המובילים,

האמריקנית. תהלוכה רבת ההיקף ("מונומנטלית" כפי שכונתה, בצדק, בעיתונות) תחת הסיסמה "אנו לא נמות עוד", למרות שהורחקה מעין הנשיא ואף חובלה על ידי המימסד היהודי, נצפתה על ידי מאות אלפי בני אדם כמעט בכל עריה הגדולות של ארצות-הברית. בווינגטון חזתה בה כמעט כל הצמרת האמריקנית כולל הגברת רוזוולט. המסר שהעבירה לא יכול היה להיות פשוט יותר: "גופתו של עם שרועה על מדרגות הציוויליזציה. הביטו בה! הנה היא. וקול לא נשמע לזעוק 'חדל!' לטבח, אף ממשלה אינה מצווה לשים קץ לרצח מיליוני בני אדם".

יומניו של סגן הנשיא וואלאס גם הם מספקים מבט עומק על תודעתו של רוזוולט בנושא היהודי. ב-11 במאי 1943 הוא כותב על סעודת צהריים שנערכה בבית הלבן לכבוד צ'רצ'יל, שבה התייחס הנשיא לתכניתו של ישעיהו באומן, נשיא אוניברסיטת ג'ון הופקינס, "לפזר אותם (את היהודים) בכל העולם". רוזוולט אמר כי ניסה לפעול בכיוון הזה במחוז מארייטה שבג'ורג'יה ובהייד פארק, "על בסיס של ארבע או חמש משפחות יהודיות בכל מקום", וטען כי "לאוכלוסייה המקומית לא תהיה התנגדות, בתנאי שמספרן של המשפחות האלה לא יהיה גדול מזה".

כשצ'רצ'יל "דיבר בגנותם של מספר מנהיגים ערביים" על חוסר תמיכתם בבעלות הברית, ומאידך ציין לשבח את "הפיתוח הכלכלי שהביאו היהודים לפלשתינה", רוזוולט התנגד לדברים, "ונראה כאילו תיאר לעצמו גוש ערבי מוצק (התומך בבעלות הברית) סביב החוף הדרומי והמזרחי של הים התיכון".

"סיפורך חשוב מאוד, אני מאחל לך הצלחה"

עוד שהיא מגייסת את תמיכתם של רבנים רבים באיזור ניו-יורק ואת שיתוף הפעולה שלהם, הציעה בית"ר את "מיפגן התקווה" – כינוס ענק שנערך ב-6 ביוני 1943, ב"מדיסון סקוור גרדן", של אלפי ילדים מיישיבות ומבתי ספר יהודיים באיזור, אשר קראו קריאה מרשימה להצלת ילדים יהודיים באירופה. למען מטרה זו הצליח אהרון צבי פרופס, חבר הנהלת בית"ר העולמית, לקבל את חסותם של ראש העיר פיורלו לה גרדיה, השחקן פול מוני, הקומיקאי אדי קנטור והשופטת אנה מ. קרוס. מודעה על עמוד שלם, המודיעה על המיפגן, פורסמה ב"ניו-יורק טיימס" ב-12 במאי 1943, כשמוצג בה איור של ארתור שיק המראה ילדים יהודיים מאחורי גדר תיל, ומעליה הכותרת "גם להם הזכות לחיות" והפסוק התלמודי "העולם קיים בזכותם של ילדים". למרבה הצער, במקום לנקוט צעד של חמלה לנוכח מעשה תחנונים זה, אפילו הוא לא הוציא את הבית הלבן, מחלקת המדינה ומחלקת המלחמה מאדישותם הקרה והצינית. בית"ר, מכל מקום יכלה להתנחם בעובדה שרבים מהילדים שהשתתפו במפגן מצאו לבסוף את דרכם לתנועה זו.

ב-10 באוגוסט 1943 נפגש יאן קארסקי עם רוזוולט בבית הלבן. דיון בחומרת מצבם של היהודים הפולניים לא היה המטרה העיקרית של שליחותו, אך כעד ראיה, הוא ניצל כל הזדמנות שניתנה לו כדי לתאר את גורלם. כשרוזוולט שאל אותו על "שיטות הטרור הגרמניות", תיאר השליח את

⁶ ראה: Karski, How One Man Tried to Stop the Holocaust, מאת Thomas Wood and Stanislaw M. Jankowski, New York, John Wiley & Sons, 1994

הפגנות, תהלוכות והפעלת שדולה אינטנסיבית, הם העמידו את המימשל בלחץ כבד – עד כדי כך שאליוור רוזוולט העלתה בפני קוק את קובלנות הנשיא על כך. כשאמרה לו כי הנשיא מוטרד מפעולתו ומפעולותיו של בן הכט, השיב קוק (על-פי סידי ציון, איש אמונו): "הוא מוטרד? והרי בפרק הזמן שנתת לי לחכות (היום), נרצחו 11,982 באושוויץ לבדה. לו נכנסתי עתה למשרדו ויריתי בו וביועציו, אלוהים לא היה מרשיע אותי".

לתת לאבן-סעוד את 6 מיליון יהודי ארצות-הברית

אלם, בעוד ההתקוממות בגטו וארשה גובה את קרבנותיה, וקטל היהודים עבר כבר את שני המיליונים, יכלו ראשי המשלחות האמריקניות והבריטיות הנכבדות בברמודה, ד"ר הרולד ו. דודס וריצ'רד ק. לואו, לומר רק זאת:

לואו: "... אילו הסכים היטלר להצעה לשחרר אולי מיליון בני אדם בלתי רצויים, היינו עלולים למצוא את עצמנו במצב קשה ביותר".

דודס: "במוצהר אנו מתנגדים למו"מ... עם גרמניה הנאצית".

משלחת הארגון הצבאי-לאומי, שלא כמו הקבוצות היהודיות האחרות, אשר החליטו להתמקד באשר עתיד להתרחש "לאחר המלחמה" – לא נכנעה. הוועדה (בחסות ברגסון) למען צבא יהודי פירסמה מודעה בניו-יורק טיימס המגנה את חטא ה"לגלוג" לקרבנות היטלר שנעשה בברמודה. כתוצאה מפרסום מודעה זו, התפטר הסנטור הארי ס. טרומן מחברותו בוועדה האנגלו-אמריקאית. אנשיו של ברגסון גם קבעו כנס חירום להצלת יהודי אירופה, אשר עורר התנגדות מרה מצד הממסד היהודי והקומוניסטים. למרות זאת, 1,500 איש השתתפו בכנס, שנערך במלון קומודור הניו-יורקי בימים 20-25 ביולי. הכנס בחר שלא להתפזר אלא לנהל מאבק להשגת המטרות אשר נקבעו במהלך ועידת חירום מתמשכת להצלת יהודי אירופה. כתוצאה מכך גדל הלחץ על רוזוולט באופן ניכר. אולם, עדות לעקשותו של הנשיא בעניין זה היא אופן תגובתו על המיסמך 'מימצאים והמלצות' שפירסם כנס החירום, אשר הועבר לו על ידי הגברת הראשונה: "אינני סבור שהדבר הזה מצריך תשובה כלשהי בזמנים אלה – פ.ד.ר."

כשבעלות הברית הנפיקו לבסוף "הצהרה בדבר זוועות הגרמנים", במטרה להעניש את המושעים לאחר המלחמה, הן פירטו יותר מ-60 סוגי קרבנות, אולם דאגו להשמיט כל איזכור ל-3 מיליון היהודים שהומתו עד אז, וכפי שגן הכט הוסיף: "ואת שאר 3 המיליונים שנועדו להשמדה". ועידת

החירום פרסמה במהרה מודעה נוספת מאת הכט במספר עיתונים מובילים. "דודי אברהם", היה כתוב בה, "השתתף בוועידת מוסקוה בין שלושת אלופי האנושות", ויכול היה לדווח ל-3 מיליון אחיו היהודים הנטבחים כי "ליהודים אסור להישאר בחיים בעולמנו, וכשהם מתים, לאיש אסור להזכיר זאת".

בספרו האחרון, *Oil, God, and Gold, The Story of Aramco and the Saudi Kings*,⁷ מפנה אנתוני קייב בראון את תשומת הלב לדיווחים מוועידת יאלטה המתייחסים לשיחה בין רוזוולט לסטאלין בארוחת פרידה בחסות צ'רצ'יל ב-10 בפברואר 1945, אשר התפתחה בעקבות קובלנותו של סטאלין כי לוועידה נותרו עוד כמה עניינים לעסוק בהם. בתגובה, הדגיש רוזוולט כי שלושה מלכים ממתניים לו במרחק התיכון, אבן-סעוד מערב הסעודית, היילה סלאסי מאתיופיה ופארוק ממצרים, ואילו סטאלין שאל אם בכוונתו לעשות ויתורים כלשהם לאבן-סעוד. "רק אחד", אמר רוזוולט, "לתת לו את 6 מיליון יהודי ארצות-הברית".

התהלוכה שנתקיימה מייד לאחר מכן, תחת הכותרת "קראו למקרה הבא", אשר הציגה את רוזוולט כעומד למשפט ההיסטוריה כשחבר המושבעים 12 יהודים טבוחים, נוזמה על ידי הכט לאחר שנודע לו על מות הנשיא. ב-1946, בעקבות עיון בתיקי מחלקת המדינה בנושא ארץ-ישראל, התייחס ג'וזף האצ'סון (Hutcheson), יושב הראש האמריקני של ועדת החקירה האנגלו-אמריקנית, לרוזוולט כ"בן כלבה צבוע".⁸

עם תחילת 1945 תיכנן הקן המזרחי של בית"ר לערוך את התכנסותו הציבורית הראשונה באביב. בהדרגה הפכה התכנית ברורה יותר, עם קביעת המועד, המקום ורשימת הדוברים. התכנית היתה להתכנס באולם "קלינטון" ביום ראשון, 15 באפריל, ולשמע את דבריהם של קולונל מוריס י. מנדלסון, מפקדם לשעבר של ותיקי המלחמה היהודים אשר היה באותה עת נשיא הארגון הציוני החדש של אמריקה (NZOA); אהרון צבי פרופס, קודמו של מנחם בגין כנציב בית"ר בפולין; בייניש אפשטיין, עיתונאי יידיש, פרשן רדיו ומנהיג ב-NZOA; וכן מפקד בית"ר באיזור האיסט סייד. נושא הדיון היה ברור: המחותרת שהקים הארגון הצבאי-לאומי נגד הבריטים בארץ-ישראל. הפגישה פורסמה בעיתונות היהודית וכן באמצעות דפי מידע שהופצו ברחבי השכונה בשבוע שלפני האירוע. אולם, הנשיא רוזוולט נפטר ביום חמישי, 12 באפריל, וכשהגיעה הידיעה על כך ביום שלמחרת שקעו היהודים במרה שחורה, וכך, להתכנסות של יום ראשון הגיעו רק בית"רים. במשך ארבע מערכות בחירות רצופות העניקו היהודים לרוזוולט כמעט את כל קולותיהם. הערצתם אליו היא חסרת תקדים באף לא מגור אחר באוכלוסייה. למעשה, הם לא רק התאבלו עליו, אלא נראו אחוזי פאניקה בעקבות מותו, דבר העשוי להסביר את חוסר הצלחתם בניצול כוח המיקוח שלהם כדי לאלץ אדם זה להרוויח את קולותיהם בפעולת הצלה של יהודי אירופה מפני השמדה. ■

⁷ Boston and New York, Houghton Mifflin, 1999. עמ' 116.

⁸ ראה: *America and the Survivors of the Holocaust*, Leonard Dinnerstein, Columbia University Press, 1982, New York. עמ' 74.

... אני בטוח שגם האנגלים וגם האמריקנים מרוצים מכך שאנו משמידים את האספסוף היהודי

יוזף גבלס